

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מורינו הרב יהודה גנס, פרשת ויקרא תשס"ח:

א] ספר ויקרא – ספר תורת כהנים

הנה התורה מחולקת לה' ספרים, (ומבחינה מסוימת לשבע, דספר במדבר נחשב כג' ספרים, וכדאיאתא בגמ' שבת קטז. ובשו"ע סימן של"ד סעיף י"ב), ופשוט שחלוקה זו היא גם מפני שכל ספר עוסק בנושא המיוחד רק לו.

(גם מבחינה הלכתית נפ"מ מכל זה, דהלא קי"ל שחומש שלם כשנכתב כהלכתו על גבי קלף וכו', קדוש יותר מחצי חומש, וכמבואר באו"ח סימן קנ"ג ס"ב, וכן בסימן של"ד מבואר שאין מצילים כתבי הקודש מפני הדליקה אלא כשנשאר בהם אותיות כדי ללקט כמנין אותיות שבספר שלם, יעו"ש"ה).

ומשום זה כתבו הראשונים והמפרשים בתחילת כל ספר מה המייחד את הספר הזה בפני עצמו.

והנה מצינו הרבה פעמים שהמייחד את ספר ויקרא הוא "תורת כהנים", אולם שם זה צע"ג, דהלא חלק גדול מהספר אינו עוסק בתורת הכהנים והקרבנות, [בפרשת שמיני חציה השני עוסק בדיני מאכלות אסורות, תזריע ומצורע עוסקים בדיני הנגעים (אלא דעל זה י"ל שהכהן הוא שרואם), חציה השני של אחרי עוסק בדיני עריות, וכן פרשת קדושים רובה ככולה אינה כלל בדיני הכהנים והקרבנות, חציה השני של פרשת אמור עוסק בדיני המועדים, ופרשיות בהר בחקתי עוסקות בדיני השמיטה והיובלות ובברכות ותוכחות].

וברמב"ן ביאר בזה, וז"ל: הספר הזה הוא תורה הכהנים והלויים, יבאר בו עניני הקרבנות כולן, ומשמרת המשכן, כי כאשר היה ספר אחד בעניני הגלות והגאולה וכבוד השם אשר מלא את המשכן, צוהו בקרבנות שיהיו הקרבנות כפרה להם ולא יגרמו לסילוק השכינה וכו', וע"ש שביאר שלכן הוזכרו כל דיני טומאה וטהרה שהנטמא בהם אסור בקודש ובמקדש, וכן במועדי השם מקריבים קרבנות, וקצת מצוות נגרו עם אלה.

אמנם עדיין לא התבאר לנו מדוע נשנו דיני השמיטה והיובל והתוכחות. אלא דלפי מה שנראה מכל דברי הרמב"ן שהשם "תורת כהנים" הוא שם קצר, והכוונה ל"תורת כהנים והמקדש", או ל"תורת השראת השכינה בישראל" יבואר שמכיון שבעוון השמיטה והיובל נחרב המקדש וגלו ישראל מארצם, וכמפורש בפסוק "אז תרצה הארץ את שבתותיה" שייכים א"כ דיני השמיטה והיובל וכל ענין התוכחה לספר ויקרא.

ב] קרבן – מלשון קרבה להשם

יעוין בפירוש הרש"ר הירש בריש הפרשה שהאריך לפרש שהלשון "קרבן" הוא מכיון שבו האדם מתקרב לקב"ה.

ומקור הדברים הוא קדום מאוד, דיעוין בנפש החיים (ש"ב הי"ד בהגה"ה) שהביא כן מהזוהר ורעיא מהימנא.

וע' ברמב"ן (ויקרא א', ט') שהביא שהרמב"ם במורה נבוכים כתב שטעם הקרבן הוא לאפוקי מדיעות עובדי ע"ז, ותמה עליו הרמב"ן שמצינו שאדם ונח הקריבו אף שלא היו אז בעולם כלל עובדי ע"ז, ועוד האריך לתמוה עליו ע"ש, וכתב הרמב"ן שעל דרך הפשט הוא כדי שיתן האדם אל לבו שראוי היה לו שתלקח נפשו מכיון שחטא וחסד הבורא הוא ליקח ממנו תמורה נפש תחת נפש, ע"ש.

וקצת צ"ע דבקרבן שלמים שאינו בא לכפרה על חטא, לכאורה לא שייך כל כך טעם זה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

עוד רמז שם הרמב"ן לטעם על דרך סוד, וברבנו בחיי פירש מעט הדברים וגילה טפח וכיסה אלפיים אמה, ועל כל פנים למדנו מדבריו שהקב"ה טבע שע"י מעשים אלו נוכל להוריד שפע מלמעלה לעולם כולו, ע"ש.

ג] העבודה בזה"ז במקום עבודת הקרבנות

הנה בזה"ז שבעוה"ר חרב הבית ואין לנו לא מזבח ולא עולה ולא אשה וכו', מצינו בחז"ל ב' דברים במקום הקרבנות: א) עבודת התפלה. ב) לימוד ועסק בעניני הקרבנות.

ובענין התפילה יעוין בנפש החיים שם (ב', י"ד) שביאר מדוע תפלה במקום קרבן, דבתפלה בכוונה הראויה אדם מקריב את נפשו למקום, ולכן קודם התפילה יסיר מעלו את כל המחשבות הבאות מחמת הגוף וידביק נפשו למעלה, יעושה.

ואולי אפשר להבין לפ"ז מעט את ענין נפילת אפים אחר התפלה, דיעוין בב"י סימן קל"א דעיקר מעלתו הוא בסמיכות לשמונה עשרה בלא הפסק כלל (היינו שאז נחשב כהשלמת התפילה), וכתב שם בשם הזוה"ק שענינה הוא למסור נפשו לגמרי לקב"ה, אלא דמכיון דאיתא שם שאם אינו אומרה בכוונה הראויה חייב מיתה לכן ביטלו את אמירת המזמור "לדוד אליך ה' נפשי אשא" וגם את נפילת אפים על הקרקע, ורק עבדינן נפילת אפים כל שהוא, ובנוסח ספרד ביטלו לגמרי נפילת אפים, (ומבואר שמכיון שענין התפילה הוא שמקריב נפשו, א"כ השלמת התפילה היא כשבא אחריה מסירת הנפש שבנפילת אפים) ואכמ"ל.

ובענין לימוד עניני הקרבנות, יעוין בגמ' (תענית כח: ומגילה לא:) דהיו קוראים במעשה בראשית במעמדות, משום שאלמלא הקרבנות בטלו מעשה שמים וארץ, ואמרו שם: א"ר אמי אלמלא מעדות (ופירש רש"י דהכוונה לעסקי הקרבנות) לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר וכו', אמר לפניו (אברהם אבינו לפני הקב"ה), תינח בזמן שביהמ"ק קיים, בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם, א"ל כבר תיקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עוונותיהם, ע"כ.

וכתב החפץ חיים (בתחילת ספר תורה אור) דלכן קבעו חז"ל גמ' בבליית על קדשים ולא על זרעים וטהרות, והוא מחמת גודל החיוב לעסוק בעניני הקרבנות, משא"כ בזרעים וטהרות שמכיון שאינם נוהגים בחז"ל לא קבעו עליהם גמ', והביא כן מדברי רש"י (ב"מ קי"ד) "בארבעה לא מצינא יעו"ש.

ד] החילוק שיש בין הקרבנות

ברמב"ם בהקדמה לסדר קדשים כתב שמעטים היודעים עניני הקרבנות אף בדברים שיש בהם פסוקים מפרושים, ואף שעסקו בזה מחמת שאין בהם בזה"ז את עשייתם המזכירה את דיניהם. ולכן כתב שם כללים לדיני הקרבנות.

וכתב שם שמלבד קרבן המנחה הקריבה מן הדגן, בקרבנות מבעלי חיים יש ד' סוגי קרבן: עולה, חטאת, אשם ושלמים. והם כוללים בתוכם פרטים שונים, דבשלמים למשל כלולים תודה פסח מעשר ופסח ע"ש.

וכתב שם שכל סוגי הקרבנות הם קדשי קדשים מלבד שלמים, שכל סוגי השלמים הם קדשים קלים (חוץ משלמי עצרת שדינם כאשם לכל דבר).

בב' הלכות מצינו שחלוקים תמיד קדשי קדשים מקדשים קלים: א) שקדשי קדשים נשחטים בצפון וקדשים קלים בכל מקום בעזרה. ב) שקדשי קדשים הנאכלים נאכלים בעזרה דוקא, וקדשים קלים בכל מחנה ישראל.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ובטעם דבעינן צפון לקדשי קדשים (אף דודאי גזירת הכתוב הוא), יעוין ברמב"ן שביאר בזה ע"פ סוד.

ושמא יש להוסיף בזה ע"פ מה דאיתא בשו"ע (או"ח סוף סימן תר"ז) דבמלקות דערב יוה"כ יעמוד המולקה ופניו לצפון, וביארו הט"ז והמשנה ברורה בטעם הדבר דרוב חטאות האדם מחמת ממון, וכתב "מצפון זהב יאתה".

ויש לבאר א"כ שבקדשי קדשים הבאים לכפרה על חטא, צריך שישחטו בצפון, דצד זה מורה על שורש רוב החטאים.

(שוב מצאתי כעין זה בפירוש הרש"ר הירש, וע"ע בדבריו בפרשת תרומה בהא דשלחן בצפון, דבארץ ישראל צד צפון הוא מהצד שבו האדמות פוריות יותר ויש יותר שפע חומרי).

ובענין אכילת קדשי קדשים, יעוין בספר המצוות לרמב"ם דאכילת קדשי קדשים היא מצוה שנאמר "ואכלו אותם אשר כופר בהם", הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ואכילת קדשים קלים אינה חובה אלא קיום מצוה (היינו שכשאוכל מתקיים מצוה, אבל אין מצוה לאכול), וכתב שם דדוקא בקדשים קלים אין הכפרה נשלמת אלא ע"י אכילת הכהנים.

(וע"ע ברש"י פסחים נ"ט דכתב דגם בקדשים קלים איכא עשה דואכלו אותם, ופליג לכאורה, וע' ליקוטי הלכות שם).

ולדבריו יתכן להבין מדוע בקדשי קדשים בעינן אכילה בעזרה, שהרי אכילתם היא עבודה שיש בה כפרה כשאר עבודות הקרבן, וכשם ששאר עבודות הקרבן דינן בעזרה כן אכילת הכהנים.